

PRAVDA NEBO KLEPY?

Jak uvedla v rozhlasovém pořadu Eliška Závodná, zatímco anglická královna Alžběta I. se snažila vyrovnat mužům, Marie Terezie se s muži srovnávat nechtěla. Podařilo se jí být ženou ve světě mužů. Chytře prohlašovala, že na trůně by měl sedět muž, nicméně v jejím případě Bůh rozhodl jinak. Dnešním slovníkem by se dalo říci, že uměla pracovat na tvorbě své image, byla vynikající herečka. Ostatně divadlo milovala od dětství. Ráda se prezentovala ze své nejlepší stránky. Záměrně nechávala likvidovat svou korespondenci a vždy dbala na to, aby kontrolovala to, co se o ní píše v knihách a hlavně v novinách. Svůj obraz matky Habsburské říše i rodiny a neustále prezentovaná dobrá nálada, to vše jí přinášelo obdiv. Pečlivě malovaný obraz ale nezůstával bez chyby. Co se v dobách Marie Terezie šeptalo? A byla to pravda?

Marie Terezie byla hazardní hráčka: Pravda

Marie Terezie je známá coby uměřená a rozvážná osobnost, avšak jednu více či méně tajnou vášeň měla i ona, a to karty. Což každý u dvora i v monarchii dobře věděl. Různé karetní a hazardní hry byly stálou součástí jejího denního programu, jak víme díky vzpomínkám její předčitatelky: „V zimě vstávala obvykle v šest hodin ráno a v létě ve čtyři nebo v pět hodin, celé dopoledne se věnuje vládním záležitostem, čte zprávy, které jí byly předloženy, podepisuje písemnosti a účastní se konferencí. Obědvá v jednu hodinu, stolování netrvá ani jeden a půl hodiny. Často jí úplně sama. V létě, ba někdy i v zimě, tráví čas po obědě často sama a většinou se zabývá čtením zpráv. Asi od sedmi hodin obvykle hraje do půl deváté farao. Lehce povečeří, obvykle jí jen masový vývar, po večeři se někdy jde projít a obvykle před desátou hodinou se odebere na lože.“

Farao byla karetní hazardní hra hraná s francouzskými kartami a pojmenovaná podle krále vyobrazeného jako faraon. Tato karta byla považována za nejšťastnější, a proto se na ni sázelo nejčastěji. Hra byla ryze hazardní, nepředpokládala žádný cvik ani strategii, a proto byla velmi oblíbená. Jeden bankéř při ní hrál proti většinou čtyřem protihráčům zvaným „pointeure“, určoval minimální vklad, míchal a rozdával karty a protihráči „sázeli“ na karty, které dostali. Johann Josef, hrabě (později kníže), von Khevenhüller-Metsch, nejvyšší císařský hofmistr, popsal ve svých denících téměř každodenní partie faraa, které Marie Terezie hrála. Bývala obávaná soupeřka, měla štěstí ve hře. Při často pořádaných a oblíbených loteriích vyhrávala šňůry perel, náhrdelníky a jednou dokonce i dům, který však okamžitě ke Khevenhüllerově velké radosti darovala jeho ženě: „Udivuje, jaké štěstí má tato nejmilostivější paní ve všech podobných hazardních hrách; neboť sotvaže na los vyhrála dům, vyhrála ve vrhání kostkou šňůru perel, o niž se hrálo, a ve třech po sobě jdoucích vrzích – nehledě na jeden, kdy padlo 52 očí – měla dvakrát 16 a nakonec 19.“

Avšak Marie Terezie také velké částky prohrávala, s čímž si ale velké starosti nedělala. Německý vyslanec hlásil: „Miluje vysokou hru a hraje dost velkoryse... jednou prohrála než sto tisíc dukátů.“ Nicméně v roce 1758 se Marie Terezie rozhodla, v reakci na trvající válečný stav, hry farao, stále rozšířenější i mezi obyvatelstvem, vzdát. Dokonce ji zakázala. Khevenhüller si do deníku zapsal: „Ještě několikrát se hrálo farao; avšak poté, co bylo císařovně tak často a důrazně řečeno, jak v tomto případě denně přibývá výtržností, že se ve veřejných kavárnách a hostincích, mezi měšťany a řemeslníky skoro celý den hraje farao, náhle se rozhodla, že v tomto ohledu obnoví staré zákazy; kvůli dobrému příkladu byla často zmiňovaná hra (přestože ji měla velmi ráda) i u dvora zapovězená a místo ní se hrál takzvaný lancknecht.“

Hra farao tak byla, alespoň dočasně, zakázána, avšak nahradila ji hra lancknecht, jiná karetní hazardní hra, kterou hráli lancknechti v době třicetileté války a vlastně byla předchůdcem faraa. Dobrá předsevzetí ohledně faraa ale netrvala dlouho a už následující léto (1759) se v Laxenburgu opět nadšeně hrálo. Přitom bylo stále obtížnější sestavit karetní společnost, protože ostatní, mezi nimi i Khevenhüller, už tolik prohráli: „Nakonec bylo opravdu těžké dát dohromady bank; a třebaže císařovna polovinu fondu doplatila sama, nebylo možné shromáždit dostatečně velkou společnost, aby se farao mohlo, jako dosud, hrát v kteroukoli hodinu.“ Marie Terezie se tedy nikdy nedokázala vzdát své oblíbené hazardní hry a až do vysokého věku byla nadšenou hráčkou karetních her a loterie.

Marie Terezie žárlila, a tak založila Komisi cudnosti: Ne tak docela

Z mnohých knih je možné opakovaně číst, že bigotní a žárlivá Marie Terezie založila, v reakci na svého často nevěrného manžela Františka Štěpána Lotrinského, pověstnou „Komisi cudnosti“, jež se měla starat o morálku a slušnost a potlačit mravní úpadek. Šeptalo se o tom jak na vídeňském, tak na zahraničních dvorech. Marie Terezie byla vášnivá žena, a to jde obyčejně ruku v ruce se žárlivostí.

Protože v aristokratických kruzích 18. století byla manželství obvykle uzavírána z dynastických důvodů a neměla nic společného s láskou, manželské páry nepočítaly s partnerovou celoživotní věrností. Mimomanželské aféry tak patřily k obvyklému všednímu životu a nikoho nepohoršovaly. Naopak, ten, kdo je neměl, byl považován na „zvláštního“.

Marie Terezie ale svého muže skutečně milovala a bylo tak pro ni velmi obtížné tolerovat jeho četná milostná dobrodružství, s čímž ovšem u mnohých svých současníků narazila na velké nepochopení. Měla ráda Františka Štěpána ve své blízkosti. Když se například v roce 1744 snažil znovu zahájit svou vojenskou kariéru a chystal se tajně do pole, nasadila všechny své „ženské zbraně“. Jak píše v dopise své

sestře Marii Anně: „Nemocná hněvem a bolestí jsem svou zlobou vyvolala horečku i u mého starého. Uchýlila jsem se k našim obvyklým prostředkům, polibkům a slzám, ale co ty u manžela po devítiletém manželství zmohou; také jsem ničeho nedosáhla, ačkoli je to ten nejlepší manžel na světě. Nakonec jsem užila hněvu a ten mi prokázal dobrou službu, oba jsme z toho onemocněli.“

Pruský vyslanec, hrabě Otto Christof von Podewils, v jednom z dopisů z Vídně do Berlína poznamenal: „Milovala císaře upřímně, avšak vyžadovala od něj také velkou příchyllost. Je jisté, že na císaře velmi žárlila a dělala všechno možné na světě, aby mu zabránila navázat nějaký poměr. Chtěla by s císařem vést měšťanské manželství.“

Je tedy skutečně pravda, že Marie Terezie na manžela velmi žárlila, ale se založením Komise cudnosti to nemělo vůbec nic společného. „Tajnou komisi cudnosti“ totiž ve skutečnosti založil již v roce 1560 císař Ferdinand. Ve středověku byla prostituce společensky a sociálně uznávané povolání, avšak v 16. století se už „necudnými ženštinami“ pohrdalo a církve i stát proti nim bojovaly. Úkol Komise cudnosti spočíval v první řadě v tom, aby ostražitým pozorováním odhalila hříšné rejdy a potrestala je. V roce 1633 vydal císař Ferdinand II. dodatečné nařízení o „ctnostném způsobu života“, podle kterého prostitutky musely počítat nejen s vysokými peněžními pokutami, ale i s veřejným bičováním.

Za Marie Terezie byly v roce 1768 v Constitutio Criminalis Theresiana tresty pro prostitutky konečně nově definovány. Podle tohoto hrdelního řádu byly prostitutkám, které zákazníka okradly nebo nakazily syfilidou, ostříhány vlasy a holá hlava potřena dehtem nebo sazemi. „Nenapravitelné ženštiny“ pak byly zavírány v žalářích nebo blázincích, případně vypovězeny ze země. Pověstné byly „temešvárské odsuny po vodě“, při nichž byly prostitutky spolu s odsouzenými kriminálníky deportovány po Dunaji do Banátu, kde se musely usadit. Existující komise zřejmě v době Marie Terezie vystupovala na veřejnosti nápadněji, protože mnozí současníci si z ní dělali legraci.

Byl to pruský vyslanec hrabě Podewils, kdo založení komise mylně přičítal Marii Terezii. Od něj pocházejí všechny „zaručené zprávy“ o jejím fungování, které berlínský dvůr nechal rozšiřovat po celé tehdejší Evropě. Byl to on, kdo napsal: „Císařovna navíc prohlásila, že dáma z Opery, která u sebe přijme mladého muže, bude na zbytek života zavřená do kláštera v Temešváru a ti, kteří u ní budou nalezeni, budou zbaveni svých úřadů a navždy vypovězeni z Vídně. Domovní prohlídky už byly zahájeny, o téhle císařovnině mravnostní přísnosti se veřejně žertuje... koluje řada posměšných pamfletů proti vládě, především ale proti té komisi, která byla zřízena pro veřejnou cudnost, a císařovnu v nich nikdo nešetří.“ Typické dobové fake-news, pocházející z nejvyšší a zaručeně správně informované společnosti.

Marie Terezie podle všeho zasáhla, coby „přísně mravná císařovna“, tvrdším způsobem, než bylo ve Vídni zvykem, a přivolala tak na sebe posměch a pošklebky. Faktem je, že Vídeň jako největší město habsburské monarchie, kde sídlil dvůr a většina šlechty, přitahovala neřesti a „služky lásky“ jako světlo můry. Nezávisle na tom však Marie Terezie opravdu žárlivá byla, ale řešila vše poněkud decentněji. Pokoušela se manželovy oblíbenkyně, o nichž vědělo celé město, držet pokud možno dál od života u dvora. Na závěr je nutno podotknout, že František Štěpán Lotrinský svou „chère Mitz“, jak Marii Terezii někdy říkal, celý život miloval a rád se k ní vracel.

Marie Terezie byla Františku Štěpánovi nevěrná: prakticky vyloučeno

V době vlády Marie Terezie kolovalo mnoho pomluv o jejím vztahu k mužům a o její sexuální nenasytosti. Povídko se, že navštěvovala vojenské tábory proto, aby si mohla vybírat milence na jednu noc z řad urostlých vojáků, šeptalo se o tom, že vyhledávala při návštěvách hřebčinců scény pářících se koní a ještě mnoho dalšího. Šířením klepů se zabývalo především Prusko a další evropští nepřátelé Marie Terezie. Snažili se tak narušit obraz pracovité vladařky a matky. Využívali k tomu to, co sami považovali za běžné v tehdejší raně libertinské společnosti. Fascinovalo je „volnomyšlenkářství“, volnost názorů a mravů, ale zároveň se tohoto obávali.

Velmi často je Marie Terezie spojována s kariérním postupem Andreje hraběte Hadika a fabuluje se o tom, že byl milencem Marie Terezie. To stejné se povídko i o Františkovi baronu Trenckovi, mimo jiné. Andrej Hadik se narodil jako syn kapitána Michala Hadika a Františky Hardyové. Rodiče ho dali studovat do jezuitského lycea, protože z něj chtěli mít jezuitského kazatele. Tato dráha ho však nenadchla, a tak roku 1732 studia zanechal a vydal se po stopách svého otce. Otec mu „zakoupil“ hodnost praporečníka v Deszöffiho husarském pluku. Bylo mu 21 let. Díky pomoci svého otce, své odvaze a svým taktickým vlohám velmi rychle stoupal po žebříčku vojenských hodností. V roce 1738 byl již kapitánem. Hodnost majora získal ve válkách proti Turkům v roce 1738. Od roku 1740 bojoval se svým plukem ve Slezsku, kde byl také roku 1742 povýšen na podplukovníka v nově formovaném husarském pluku. V něm se stal, po smrti velícího plukovníka, sám velícím plukovníkem. Všech hodností dosáhl díky své osobní statečnosti a nasazení, nikoli skrze postel Marie Terezie. Navíc pokud porovnáme místa, kde se svým plukem působil Hadik, a která navštívila Marie Terezie v letech 1740 až 1743, nenajdeme snad jedině, kde by se mohli reálně potkat.

Důležité je uvědomit si, že Marie Terezie byla vychována jako hluboce věřící katolička, pro kterou bylo cizoložství jedním z nejtěžších hříchů. Ráda se bavila a ráda se líbila, ale že by byla svému manželovi nevěrná, to je velmi nepravděpodobné. Od roku 1737

do roku 1756 byla prakticky neustále těhotná a její zdravotní stav byl podrobně znám celému jejímu okolí včetně manželova. Život na habsburském dvoře byl každou sekundu pod dohledem. V blízkosti Marie Terezie se neustále vyskytovali lidé, její předčitatelky, komorné, služebné, její osobní stráž, nejvyšší hofmistr a spousta dalších osob. Je nemyslitelné, aby byla byt' jen na sekundu sama, a to i v noci. Mimomanželský styk s člověkem, který byl o několik společenských příček níže, a nikdy se tak nemohl nepozorovaně dostat do blízkosti panovnice, by tak neprošel bez povšimnutí.